

2008 KÜRESEL KRİZİNİN ÜLKELERİN İSTİHDAM YAPISI ÜZERİNE ETKİLERİNİN DİNAMİK BİR ANALİZİ

A DYNAMIC ANALYSIS OF THE EFFECTS OF 2008 GLOBAL CRISIS ON COUNTRIES EMPLOYMENT STRUCTURE

Arş. Gör. Nihat ALTUNTEPE*

ÖZET

Bu çalışmanın amacı, 2008 küresel krizinin dünya istihdam yapısında ortaya çıkarmış olduğu etkileri incelemektir. Bu amaçla dünya üzerindeki ülkelerin bölgesel bazda istihdam yapıları kriz bağlamında incelenecek ve değinilen ülkelerin karşılaştırmalı olarak analizi yapılacaktır. Böylelikle ortaya çıkan küresel krizin ülkelerin istihdam yapısında yaratmış olduğu etkiler ortaya konulmaya çalışılacaktır.

Anahtar Kelimeler: Küreselleşme, Ekonomik Kriz, Küresel Kriz, İstihdam.

ABSTRACT

The purpose of this study is observation of the affects of global crisis in 2008 on the employment structure of the world. In this purpose, the employment structure of countries are going to be observated state by state in the relationship with crisis and analysed comperatively. In this manner, this study will try to show that the affects of the global crisis on the structure of employment.

Keywords: Globalization, Economic Crisis, Global Crisis, Employment

1.GİRİŞ

Küreselleşmeye bağlı olarak ülkeler arasındaki sınırların kalkmasıyla birlikte, herhangi bir ülkede ortaya çıkan ekonomik kriz kolaylıkla diğer ülkeleri de etkileyebilmektedir. Ülke ekonomilerini bu yolla olumsuz olarak etkileyen küresel krizler ülkelerin ulaşmak istediği makro ekonomik hedefleri gerçekleştirmesini güçleştirmektedir. Ülkelerin üretim yapısı, büyüme oranları, fiyat istikrarı, istihdam yapısı, ödemeler dengesi gibi değişkenler küresel krizden etkilenerek ülkelerin ekonomik performanslarını düşürmektedir. Türkiye gibi gelişmekte olan ülkeler, bu krizlerden daha çok etkilenmektedir.

2. EKONOMİK KRİZ VE İSTİHDAM

Bu bölümde ekonomik kriz istihdam kavramları teorik açıdan ele alınarak incelenecektir. Bu amaçla öncelikle ekonomik krizin tanımı, nedenleri ve ortaya çıkarmış olduğu etkileri açıklanacak, daha sonra istihdam kavramı ve istihdamın ekonomik etkileri irdelenecektir.

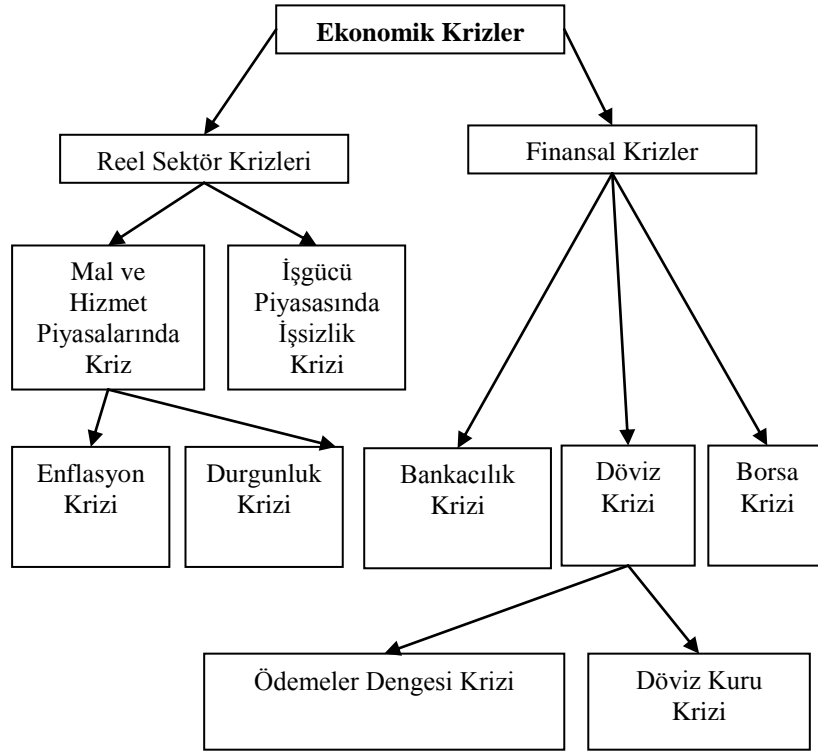
---

* Süleyman Demirel Üniversitesi, İİBF, İktisat Bölümü

2.1. Ekonomik Krize Kavramsal Yaklaşım

Ekonomik kriz genel olarak; piyasada bulunan mallarda, hizmetlerde, bu mal ve hizmetlerin üretiminde kullanılan üretim faktörleri ile, farklı piyasalarda oluşan fiyatlarda meydana gelen ekonomik faaliyetlere göre normal olmayan aşırı dalgalanmaları ifade eder. Temel anlamda ekonomik krizler, reel sektör ve finansal sektör krizleri olmak üzere iki ana başlık altında sınıflandırılmaktadır (Kibritçioğlu, 2001: 175). Bu ana başlıkların içerisinde yer alan kriz türleri olarak bankacılık krizi, dış borç krizi, kambiyo krizi ve mali kriz gibi türleri saymak mümkündür. (Bakınız Tablo 1) Ekonomik hayatın içerisinde yer alan bankaların belli bir bölümünün müşterilerine ait mevduatları, onların talebine rağmen müşterilerine ödeyememesine bağlı olarak ortaya çıkan krize bankacılık krizi, ülkelerin mevcut dış borçlarını ödeyemeyecek hale düşmesine dış borç krizi, insanların kendi ulusal paralarını kullanmaktan kaçmaları sonucu ulusal paranın önemli oranda devalüe edilmesine bağlı olarak ortaya çıkan krize kambiyo krizi ve mali piyasaların ekonomik hayatın işleyişinde, işlevlerini tam anlamıyla yerine getirememesine bağlı olarak oluşan krize mali kriz adı verilir (Göktaş, 2000: 9-10-11).

Tablo 1. Ekonomik Krizlerin Sınıflandırılması

Kaynak:Kibritçioğlu, 2001s.7.

2.1.1. Ekonomik Krizin Nedenleri

Ekonomik krizler, özellikle finansal krizler, 1990'lı yılların başından itibaren ekonomilerde daha sık görülür hale gelmiştir. Bu durumun en temel nedeni olarak da, 1980'li yılların ikinci yarısından itibaren hızını giderek artıran finansal liberalizasyon kabul edilmektedir. Finansal liberalizasyon hem krizlerin ortaya çıkmasında hem de bir ekonomide ortaya çıkan böyle bir krizin diğer ekonomilere yayılma riskinin artmasında önemli bir rol oynamıştır. Yine bu yıllarda birçok ülke ekonomilerinde artan finansal serbestleşme uygulamaları finansal denetimin azalmasına neden olmuştur. Finansal faaliyetlerde ve araçlarda ortaya çıkan artış ve çeşitlilik, bu yeni araçların içerdikleri riskleri değerlendirebilecek ve buna bağlı olarak oluşabilecek sorunları önleyecek teknik donanımın yetersiz olması krizlerin oluşumuna katkı sağlamıştır. Bunun yanında bankacılık sektöründe ortaya çıkan hızlı değişimde krizleri tetikleyici bir unsur olmuştur. Bu gelişmelerin yanında makroekonomi politikalarının belirlenmesinde ve oluşturulmasında, özellikle para politikalarının uygulanmasında ortaya çıkan değişimde krizleri tetiklemiştir. Bu yıllarda hakim olan temel düşünce, para politikalarının hükümetten bağımsız olarak faaliyetlerini sürdüren merkez bankaları tarafından yürütülmesi gerektiğidir. Para politikası uygulamalarında ortaya çıkan bu değişimin bir sonucu olarak, özellikle 1990'lı yıllardan itibaren gündeme gelen enflasyon hedeflemesi rejiminde sadece fiyat istikrarının dikkate alınması, diğer amaçların göz ardı edilmesine neden olmuştur (Özkan, 2009).

Son zamanlarda bankacılık faaliyetlerinin daha sık denetlenmesi, bu alandaki kar marjlarının azalmasına neden olmuştur. Kar marjlarının azalması bankacılık sektöründe riski yüksek olan türev ürünlerinin kullanılmasına yol açmıştır. Bu gelişme beraberinde hem bankacılık sektöründe hem de reel sektörde krizleri tetikleyen bir unsur olmuştur (TEPAV, 2009a). Bununla beraber ülkeye gelmiş olan kısa vadeli yabancı fonların ülkeyi hızlı bir şekilde terk etmeye başlaması da ekonomik krizin bir başlangıcıdır. Ülkeden bu ani ve hızlı sermaye çıkışı döviz piyasasında, faiz oranlarında ve sonunda üretim üzerinde olumsuz etkiler ortaya çıkmasına neden olmaktadır. (Koyuncu ve Şenses, 2004: 3).

2.1.2.Ekonomik Krizin Etkileri

Ekonomik krizlerin birçok etkileri vardır. Krizler ekonomik büyüme, istihdam, enflasyon ve faiz oranlarında hissedilir derecede etkisini gösterir. Üretim miktarının azalması, enflasyon ve işsizlik oranlarının artması, gelir dağılımının bozulması krizlerin ortaya çıkarmış olduğu etkilere birer örnektir.

Krizler ilk önce ortaya çıktığı ülke ekonomisi etkilemekle birlikte aynı zamanda krizin ortaya çıktığı ülke ile ekonomik ilişki içerisinde olan diğer ülkeleri de kısa sürede etkisi altına almaktadır. Ortaya çıkan kriz ülkenin ihracatının azalmasına, buna bağlı olarak uluslararası finans piyasalarında ortaya çıkan olumsuz hava krizin hızlı bir şekilde yayılmasına neden olmaktadır. Krizin etkileri ilerleyen zamanlarda, sağlık, eğitim, sosyal yardım

gibi alanlarda devletin yapmış olduğu harcamaları da olumsuz etkilemektedir. Krizin sosyoekonomik etkileri de söz konusudur. Krizlerle karşı karşıya kalan ülkelerde, suç oranlarında artış, aile içi ilişkilerin bozulması, yolsuzluk oranında artış gibi etkileri de mevcuttur (Koyuncu ve Şenses, 2004: 3).

2.2.İstihdamın Kavramsal Açılımı

Bütün ekonomilerin uyguladığı iktisat politikalarının amaçlarından biri de ekonomide tam istihdamı gerçekleştirmektir. Her ne kadar ekonomiler için sahip olunan bütün kaynakların üretime dahil edilmesi imkansız olsa bile, ülkeler için emek faktörünün üretime dahil edilmesi çok daha büyük önem taşımaktadır. İstihdam kavramıyla beraber işsizlik kavramı ve işsizlik oranlarını da dikkate almak gerekir. Buradaki çalışmada konuyla ilgili önemli bazı kavramlar kısaca olsa teorik açıdan ele alınacak ve daha sonra istihdamın başta Türkiye olmak üzere diğer ülkelerdeki serüvenine değinilecektir. Amaç ekonomik krize bağlı olarak hem Türkiye’de hem Dünya’da istihdamda gelinen son noktayı gözler önüne serilebilmektir.

Konuyu ele almadan önce bazı temel kavramları açıklamak gerekir. Bunlardan biri istihdamdır. İstihdam kavramını iki şekilde tanımlamak mümkündür. Biri dar anlamda diğeri ise geniş anlamda istihdamdır. Dar anlamda istihdam denildiğinde üretim faktörlerinden sadece emek faktörünün üretimde kullanılmasını ifade eder. Geniş anlamda istihdam ise, emek faktörüyle birlikler üretimde kullanıla diğeri üretim faktörlerinin üretime dahil edilmesini ifade eder (Orhan ve Erdoğan, 2008: 361). Ülkelerin uyguladığı iktisat politikalarının amaçlarından biri de tam istihdamı sağlamaktır. Elbette ki ülkenin sahip olmuş olduğu bütün kaynakları üretimde kullanmak gerçekleştirilmesi zor bir durumdur. Bu nedenle ekonomilerde eksik istihdam durumu ortaya çıkmaktadır.

Bir diğeri önemli kavramda işsizliktir. İşsizlik; ele alınacak dönem içinde istihdam edilemeyen, yani ücretli ya da ücretsiz herhangi bir işle bağlantısı bulunmayan kişilerden iş bulmak amacıyla son üç ay içinde iş arama yollarından birini denemiş ve 15 gün içinde işbaşı yapabilecek durumda olan çalışma çağındaki kişiler işsiz sayılır. Genelde bir kişinin işsiz sayılabilmesi için; kişinin mevcut bir işinin olmaması, aktif olarak çalışmak amacıyla bir iş arıyor olması ve fiziksel ve zihinsel olarak kendisine teklif edilen işi yapabilecek durumda olması gerekir. Bütün bunlara rağmen kişinin iş bulamaması durumunda işsizlik ortaya çıkmaktadır (Biçerli, 2007: 424). Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK) ise işsizliği ve işsizlik oranını şu şekilde tanımlamaktadır.

“Referans dönemi içinde istihdam halinde olmayan (kâr karşılığı, yevmiyeli, ücretli ya da ücretsiz olarak hiç bir işte çalışmamış ve böyle bir iş ile bağlantısı da olmayan) kişilerden iş aramak için son üç ay içinde iş arama kanallarından en az birini kullanmış ve 2 hafta içinde işbaşı yapabilecek durumda olan tüm kişiler işsiz nüfusa dahildirler. Ayrıca, üç ay içinde başlayabileceği bir iş bulmuş ya da kendi işini kurmuş ancak işe başlamak ya da işbaşı yapmak için çeşitli eksikliklerini tamamlamak amacıyla bekleyenlerden, 2 hafta içinde işbaşı yapabilecek kişiler de işsiz nüfus

kapsamına dahildirler. İşsizlik oranı; İşsiz nüfusun işgücü içindeki oranıdır” (TUİK, 2008: 149-150).

Ülkelerin Gayri Safi Milli Hasıla'sı (GSMH), üretimin gerçekleşmesi için gerekli olan emek faktörü dışındaki faktörlerin emekten bağımsız olarak düşünülmeceğinden dolayı gerçekte emek faktörünün hem istihdamına hem de verimliliğine bağlıdır. Gelişmekte olan ülkelerde istihdam artışı aynı zamanda ekonomik büyümeyi de beraberinde getirmektedir. İstihdam artışıyla ortaya çıkan gelir artışı, bireylerin daha çok tüketim harcamalarında bulunmasına neden olmaktadır. Bu tüketim harcamalarındaki artış sonucunda hem bireyler hem de daha çok gelir elde etmelerine bağlı olarak firmalar daha çok vergi ödemektedirler. Bu gelişmenin sonucu olarak daha çok vergi toplayan kamu sağlıkta, eğitimde, güvenlikte ve adalette alt yapısını daha da çok güçlendirmektedir (Doğan, 1998: 229). Görüldüğü gibi istihdam artışı ekonomik büyümeyle beraber toplanacak olan vergiler yoluyla kamu harcamaları üzerinde de önemli bir etki ortaya çıkarmaktadır.

Bir ülke ekonomisinde istihdamı etkileyen birtakım faktörler vardır. Bu faktörler arasında; teknolojik ilerleme, imalat sanayinde ihtiyaç duyulan vasıfsız eleman ihtiyacının azalması, uluslararası ticaretin giderek artması, rekabet ortamının hızlanması sayılabilir (Selamoğlu, 2002: 34). Teknolojik gelişme istihdam üzerinde önemli bir etki ortaya çıkarır. Teknolojik gelişmeye bağlı olarak üretimde emeğin yerini makinelerin alması istihdamda sürekli bir hizmet içi eğitimin ortaya çıkmasına neden olur. İlk etapta belli bir kesim işsiz kalmakla birlikte bunlara verilecek olan eğitimler ve teknolojik gelişmeye bağlı olarak ortaya çıkacak olan yeni pazarlar, yeni iş imkanları vasıtasıyla bu durumda önüne geçilmiş olunacaktır. Bunun yanında gelişmekte olan ülkelerde teknolojik gelişmenin istihdam üzerinde ortaya çıkarmış olduğu etki kısa bir sürede emek piyasasının işleyişine bağlı olarak ortadan kaldırılabilirle birlikte, gelişmekte olan ülkelerde bu daha uzun bir süreyi kapsayabilmektedir (Yücel, 1997: 91).

Bunun yanında küreselleşmeye bağlı olarak bilgi toplumunun ön plana çıkması üretim için ihtiyaç duyulan emek faktörünün yapısında da değişiklikler ortaya çıkarmıştır. Bilgi toplumu bağlamında daha çok nitelikli iş gücüne olan ihtiyaç artmak da, vasıfsız işgücü ise istihdamda istediği yeri bulamamaktadır. Ayrıca vasıfsız işçiler daha düşük ücretli işlerde çalışmak durumunda kalmaktadırlar. Bunun yanında bilgi ve beceriyle donatılmış olan nitelikli işgücü ise, hem daha yüksek ücretten iş bulabilmekte hem de istihdam alanında geniş bir yer işgal etmektedirler (Selamoğlu, 2002, 35).

3.2008 KÜRESEL EKONOMİK KRİZİ

3.1.Krizin Ortaya Çıkışı

ABD'de 2007 yılının yaz ayında ortaya çıkan kriz, ABD'nin en büyük yatırım bankalarından biri olan ve 158 yıllık bir geçmişe sahip bulunan Lehman Brothers'in çok yüksek düzeye çıkan borçlarını ödeyememesine bağlı olarak 2008 yılının Eylül ayında iflasını açıklamasıyla

tüm dünyayı etkisi altına almıştır. Ortaya çıkan bu kriz ekonomistler tarafından 1929 Büyük Buhranından sonra, dünyanın yaşadığı en büyük kriz olarak kabul edilmektedir. Yine bu krizin ne zaman sonlanacağı konusunda da tam bir görüş birliği bulunmamaktadır. Krizi ortaya çıkaran nedenler arasında, son dönemlerde ABD'nin gayrimenkul piyasasında ortaya çıkan aşırı fiyat artışları, konut kredisi alan riskli kişilerin bu kredileri geri ödememesi ve bunları önlemek amacıyla kullanılan finansal araçların etkin bir şekilde işletilememesi sonucu piyasaya çıkarılan milyar dolarlar sayılmaktadır (Ünal ve Kaya, 2009: 4).

Krizin temelini, ABD'de mortgage piyasasında yaşanan problemler oluşturmuştur. ABD'nin emlak sektöründe yaşanan sorunların temelinde, ülkedeki finansal kuruluşların kredibilitesi düşük olan kişilere mortgage kredisi vermeye başlaması ve bunun sonucu olarak da finansal kesimini büyük bir risk alması yatmaktadır. ABD ekonomiyi canlandırmak amacıyla, özellikle inşaat sektörü vasıtasıyla, hem ödeme gücü hem de kredibilitesi diğerlerine göre düşük olan kişilere mortgage kredisi vererek, riskli kredilerin miktarının artmasına neden olmuştur. Bu yolla kredi veren bankalar daha fazla kredi verebilmek için, riskli gruba vermiş oldukları kredileri de teminat göstererek emlak tahvilleri çıkarıp daha yüksek faizle hedge fonlara satmışlardır. Bunun yanında, ipotekli gayrimenkullerin fiyatlarının artan kısmı kadar yeni ipotekler yapılarak, yeni kredilerin alınması reel bir karşılığı olmayan kredi miktarını artırmıştır. Yine mortgage piyasalarında verilen kredilerin belli bir kısmının değişken faizli kredi olması mali piyasaları da olumsuz yönde etkilemiştir (Susam ve Bakkal, 2008: 73-74).

Tablo 2. Mortgage Kredi Krizinin Likidite Krizine Dönüşüm Süreci

2007 Temmuz	2007 Ağustos	2007 Eylül	2007/C4 ve Sonrası
Subprime/Kredi Krizi	Likidite Krizi	Kredi ve Likidite Krizi Devam Ediyor	
<ul style="list-style-type: none"> *Piyasalar subprime kredi ödemelerinin yapılmamasıyla şoka girdi. *ubprime kredilerine dayalı finansal ürünler tekrar değerlendirildi *Yüksek profilli olan yatırımcılar zarar kaydetti. *Yatırımcılar riskten kaçınmaya başladı. *Kredi riskleri yeniden fiyatlandı. *Yatırımcılar nakit varlıklarını sattı. 	<ul style="list-style-type: none"> *İlk kredi sorunları sonuçlarını göstermeye başladı. *Risk iştahı azaldı. *Yatırımcılar varlığa dayalı finansman bonusu almakta isteksiz davrandı. *Kısa vadeli finansman talepleri oluştu. *Bankalar talepleri karşılamak için nakit tutmaya başladı. *3 aylık LIBOR oranları yükseldi. *Borçlanma maliyetleri etkilendi. 	<ul style="list-style-type: none"> *Likidite açığı devam etti *Bankalar hala kısa vadeli borçlanmaya devam etti ve dönem faizlerini yükseltti. *Yeni kredi kullanıcıları için koşullar sıkılaştırıldı. *ECB, FED ve BOE gecikmeli olarak acil likidite sağladı. *FED Faizleri %0,5 puan indirdi. 	<ul style="list-style-type: none"> *Yüksek dönem faizleri. *Spekülatif davranışlar kredi kullananları olumsuz etkiledi. *Tüketiciden kaynaklanan riskler azaldı. *Merkez bankası yardımlarını tahmin etmek kolaylaştı.

Kaynak: BDDK, 2008,s.1.

2007 yılında yaşanmaya başlanan ABD'deki finansal dalgalanma, bu ülkedeki güçlü bankacılık sistemini geçmişte yaşamadığı kadar büyük bir dar boğaza itmiştir. Bankaların vermiş olduğu subprime mortgage kredilerinin geri ödemelerinde yaşanmaya başlanan problemler az önce ifade edildiği gibi finansal dalgalanmalara neden olmuş, birbiriyle bağımlı olan ABD piyasalarında önemli etkiler ortaya çıkarmıştır. Aynı zamanda mortgage kredilerine bağlı olan menkul değerler ile bankacılık sistemi içinde kullanılan kredi türev ürünlerinin ortaya çıkarabileceği risklerin yanlış hesaplanması, yine bu gelişmelerin yanında mevcut denetleyici yapının eksiklikleri finansal kurumları olumsuz yönde etkilemiş, mortgage kredi krizi olarak isimlendirilen kriz küresel bir likidite krizine dönüşmüştür (BDDK, 2008: 1).

3.2.Krizin Etkileri ve Yansımaları

Küresel bir nitelik taşıyan günümüz ekonomik krizleri, ülkeleri olumsuz şekilde etkileyecek bir çok ekonomik etkiler ortaya çıkarır. Bu etkiler arasında, kalıcı küresel dengesizliklerin ortaya çıkması, uluslar arası para sisteminin etkin bir şekilde işleyememesi, ülkeler arasındaki ticaret ile, para ve maliye politikaları arasındaki tutarsızlıkların derinleşmesi başta gelmektedir (UNCTAD,2009:1). Son yaşanan küresel krizde de bu etkileri görmek mümkündür. Günümüzde yaşanmakta olan küresel krizin şu an en alt seviyelerde yaşandığı kabul edilmektedir. Kriz en güçlü ekonomileri derin bir resesyon içine iterken, gelişmekte olan ülkelerin büyüme oranlarının büyük bir hızla yavaşlamasına neden olmuştur. Yine krizin bir etkisi olarak, bir çok önemli ekonomiler, deflasyonist tuzak içine düşme tehlikesiyle karşı karşıya kalmıştır (UNCTAD,2009:2).

2008 krizinin uluslararası piyasalara yansımalarını iki dönem olarak ele almak mümkündür. Birinci dönem 2007 yılının Temmuz ayından sonraki gelişmeleri, ikinci dönem ise, 2008 yılının Eylül ayından sonraki gelişmeleri içerir. 2006 yılına girerken Amerika'da konut fiyatları yükselmiş, ipotekli kredilerin faiz oranlarında ise düşüşler ortaya çıkmıştır. Bu durumda halkın ipotekli kredi kullanım miktarına bağlı olarak tüketim harcamaları gelirlerinden daha fazla olarak gerçekleşmeye başlamıştır. Yine hanehalkının kredi borçlarında da önemli artışlar ortaya çıkmıştır. İlerleyen zamanlarda ucuz kredi döneminin sona ermesiyle birçok kredi çeken kişi daha çok aylık ödemelerle karşı karşıya kalmıştır. Bunlardan bazıları kredilerini ödeyemez duruma düşmüş ve icra yoluyla almış oldukları konutlar satılmıştır. 2006 yılının sonlarına doğru Amerika'da icralar büyük oranlara ulaşmış, 2007 ve 2008 krizinin ortaya çıkmasında önemli bir etken olmuştur. Küresel kriz 2008 yılının Eylül ayından itibaren finansal kurumlarda ve bankalarda ortaya çıkan iflaslarla birinci süreçten farklı olan ikinci sürece girmiştir. Bu süreçteki yansımalar tamamen finansal sektör üzerinde ortaya çıkmıştır. Amerika'da bankacılık sektöründe başlayan bu iflaslar konsolidasyonların ortaya çıkmasına neden olmuş, sonuç olarak da Amerika'da yatırım bankacılığının sonu olarak değerlendirilmiştir. Ortaya çıkan bu krizden 2008 yılının Ekim ayından itibaren Avrupa Bankacılık sistemi de etkilenmeye başlamıştır. Büyük Avrupa Bankalarının kurtulması için hükümetler

tarafından yardım paketleri açıklanmıştır. (Erdönmez, 2009: 86). Krizin en önemli yansımaları bu şekilde ortaya çıkmıştır. ABD'deki bankaların zor durumda kalması ve bu bankaların devlet tarafından kurtarılma çalışmalarının yürütülmesi, daha sonra Avrupa Bankalarında aynı tehlikelerin ortaya çıkması krizin finans sektörü üzerindeki yansımalarını göstermektedir.

Bunun yanında küresel kriz ülkeden ülkeye hızlı bir şekilde yayılmıştır. Krizin temeli gelişmiş merkez ülkeleridir. Krizin etkisi öncelikle finansal piyasalarda oluşan fiyatlar üzerinde olmuştur. İlerleyen zamanlarda ise ülkeden ülkeye yayılan ekonomik durgunluk dalgası haline dönüşmüştür. Krize bağlı olarak gerçekleşen fon akımlarının daralması, hem ülkeler arasındaki ticaretin azalmasına hem de ülke içi talebinde azalmasına neden olmuştur. Krizin merkez ülkelerden yayılan dalgalarının gelişmekte olan ülkelere yayılması ise zamanla gerçekleşmiştir (TEPAV,2008: 1). Krizin bir diğer etkisi de banka kredileri üzerinde görülmüştür. Bankalar vermiş oldukları kredi miktarlarında sınırlandırmaya gitmekle birlikte, kredi verirken aradıkları şartları da yükseltmişlerdir. Ülke içersinde faaliyet gösteren bankalar zararlarını açıkladıkça hükümetler bankaların bu zor durumlarından kurtulabilmeleri için onlara sermaye tabanlarını artıracak paketler açıklamaya başlamışlardır. Bankaların kredi koşullarını yükseltmeleri birçok ülkede konutlara yapılan yatırımların daralmasına neden olmuştur. Bunun sonucu olarak konut fiyatlarının düşmüş banka teminatlarının değeri azalmıştır. Bu değer azalışının bir sonucu olarak hanehalkının mevcut servetinin değerinde de azalma gerçekleşmiş, sonuçta tüketici talebinin azalması gerçekleşmiştir. Banka kredilerindeki daralma otomobil kredisine bağlı olarak gerçekleşen araç satışlarında da önemli bir azalmanın ortaya çıkmasına neden olmuştur. Ekim 2007 ile 2008 arasında Ford satışlarında %33,8, General Motor'un satışlarında %15,6 ve Toyota satışlarında ise %32,3'lük bir azalma ortaya çıkmıştır (Erdönmez, 2009: 88).

2008 Küresel krizini daha önceki dönemlerde yaşanan krizlerden ayıran en önemli özellik bu krizin sadece gelişmekte olan ülkeleri değil aynı zamanda gelişmiş ülkeleri de ağırlıklı olarak etkisi altına almış olmasıdır. Aslında küresel kriz en çok kendisini gelişmiş ülkelerde hissettirmiştir. Bunun nedeni krizin temelinde ipotekli emlak kredileri piyasalarında yaşanan temel sorunlar olmasıdır. Bu tür piyasalar da gelişmekte olan ülkelerde yoğunluk kazanmıştır. Gelişmekte olan ülkelerin, daha önce yaşamış oldukları krizlere bağlı olarak finansal ve bankacılık sektörlerinde gerçekleştirmiş oldukları reformlar bu krizden daha az etkilenmelerinin bir diğer nedenidir (Özkan,2009: 8).

Küreselleşme finansal piyasaları birbirine daha da çok yakınlaştırmıştır. Finansal piyasalarda küreselleşmeye bağlı olarak ortaya çıkan bu yakınlaşma, bir ülkede ortaya çıkan krizin rahatlıkla diğer ülkeleri de etkisi altına almasına zemin hazırlamıştır. Finansal piyasalar arasında oluşan bu sıkı bağlantılar, ABD mortgage piyasalarında yaşanmaya başlayan ve sonraları likidite krizi haline gelen bu sorun ABD'deki mevcut bankaların borç verme riskini yabancı yatırımcılara aktarması sonucu ilk önce Avrupa ülkeleri olmak üzere dünya üzerindeki diğer ülkeleri de hızlı bir şekilde etkisi altına almıştır. (Susam ve Bakkal, 2008: 75).

Tablo 3. Ülkelerin Krize Karşı Aldıkları Önlemler Kategorileri

Para Politikası Araçları	Faiz Oranı Değişiklikleri, Zorunlu Karşılık Oranlarındaki Değişiklik, Döviz Kuru Müdahalesi.
Finansal Sisteme İlişkin Kriz Önlem Araçları	Mevduat Garantisinin Artırılması, Bankaların yeniden Sermayelendirilmesi, Likidite Enjeksiyonu, Banka Kredi/Borçlarına Devlet Garantisi Verilmesi, Kamulaştırma/Fona Devir Ticari Tahvillerin Alınması İçin Fon Ayrılması, İpotekli Konut Kredisi Tahvillerinin Alınması Açığa Satışın Yasaklanması, Toksik Varlıkların Alınması,
Uluslar arası Kuruluşlar	Swap kanalı IMF
Diğer	İstihdam, Altyapı Yatırımlarının Artırılması, KOBİ'lere ve Düşük Gelir Gruplarındaki Hanehalklarına Yapılan Yardımlar vb.

Kaynak: Erdönmez, 2009:89.

Kriz karşısında birçok ülke önlemler almış ve farklı politikalar uygulamışlardır. Tablo 3 incelendiğinde, ülkelerde krize karşı alınan önlemlerin daha çok banka bilançolarının hem finansal hem de yapısal araçlarla yeniden yapılandırılmasına yönelik olduğu görülmektedir. Buna göre ülkeler para politikası aracı olarak faiz oranlarını ve zorunlu karşılık oranlarında değişikliğe giderken, finansal sisteme ilişkin olarak da mevduat garantisinin artırılması, Bankaların yeniden Sermayelendirilmesi, Likidite Enjeksiyonu, Banka Kredi/Borçlarına Devlet garantisi Verilmesi, Kamulaştırma/Fona Devir, Ticari tahvillerin Alınması İçin Fon Ayrılması, İpotekli Konut Kredisi tahvillerinin Alınması Açığa Satışın Yasaklanması gibi önlemlerin alındığı görülmektedir. Bunun yanında diğer başlık adı altında da toplam talebi artırıcı önlemler yer almaktadır.

Krizle karşı dünya genelinde bu tür önlemler alınırken acaba Türkiye’de ne gibi önlemler alınmıştır? Bu sorunun cevabı aşağıdaki Tablo 4’de yer almaktadır.

Tablo 4. Türkiye’de Krize Karşı Alınan Önlemler

Vadesi geldiği halde ödenmemiş tüm vergi alacakları taksitlendirildi.
Türklerin yurtdışındaki paralarının Türkiye’ye getirilmesine yönelik çalışmalar yapıldı.
Mevduata güvence verme yetkisinin TMSF’den alınarak Bakanlar Kurulu’na devredildi.
Hisse senedi alım satımlarında uygulanan stopaj oranı %0’a indirildi.
KOSGEB kanalı ile KOBİ’lere faizsiz kredi sağlandı.
Merkez bankası döviz mevduat münzam karşılıklarını düşürerek bankacılık sistemine kaynak yaratıldı.
Halk bankası kanalıyla Esnaf ve sanayiciye yeni kredi imkanları sağlandı.

SSK işveren primlerinde 5 puanlık indirim yapıldı.
Eximbank kredileri arttırıldı ve sermayesi güçlendirildi.

Kaynak: Ünal ve Kaya, 2009:22.

Tablo 4’de görülmektedir ki, Türkiye’de krize karşı birtakım önlemler almıştır. Alınan bu önlemler hem ekonomideki talebi canlandırmaya yönelik, hem de bankaların karşı karşıya kalabilecekleri sorunları rahatlıkla aşabilmelerine yöneliktir. Özellikle KOBİ’lere verilen faizsiz krediler, esnaf ve sanayicilere verilen yeni krediler reel sektörün canlandırılmasına yönelik tedbirlerdir.

Alınan bu tedbirlerdeki temel amaç bankacılık ve reel sektör arasındaki kredi işlemlerini canlandırmaktır. Ancak hükümetin krize karşı almış olduğu tedbirler az yada çok ekonomik faaliyetler üzerinde olumlu etkiler ortaya çıkarırken, bu tedbirlerin bir paket halinde değil de, parça parça açıklanması eleştiri konusu haline gelmiştir. Tedbirlerin paket halinde açıklanmaması, her geçen günde yeni tedbirlerin alınması beklentisini kamu oyunda artırmaktadır. Bu da alınan tedbirlerden istenilen sonuçların sağlanamamasına neden olmaktadır (Ünal ve Kaya, 2009:22).

4. 2008 KÜRESEL EKONOMİK KRİZİ VE İSTİHDAM

4.1.Krizin Ülkelerin İstihdam Yapıları Üzerine Etkileri

2008 finansal krizinin dünya genelinde hem ekonomik faaliyetleri hem de emek piyasası üzerinde olumsuz etkiler ortaya çıkarmıştır. ILO İstatistik bölümü, finansal krizin emek piyasası üzerindeki etkisini ölçmek için, özellikle küresel istihdam ve işsizlik oranlarını ölçmek yada bunların seviyelerinin tahmin etmek için bir metodoloji geliştirilmiştir. ILO tarafından emek piyasasıyla ilgili olarak yapılan bu çalışmalarda sadece dünya işgücündeki kısa dönem ortaya çıkan gelişmeleri ve en son verileri kapsar. Oluşturulan bu veri setiyle her bir grupta yer alan ülkelerin diğer gruptaki ülkelerle karşılaştırılması mümkün hale gelmiştir. Yapılan bu çalışmayla gelişmiş ve gelişmekte olan ülkeler arasındaki emek piyasalarında meydana gelen değişim trendindeki farklılıklar ortaya konulurken, ele alınan ülkelerin aylık ve çeyrek dönemlere ait göstergeleri de yer almaktadır (ILO, 2009: 3).

Tablo 5. İşsizlik Oranları

	Nisan 2008	Mayıs 2008	Haziran 2008	Temmuz 2008	Ağustos 2008	Eylül 2008	Ekim 2008	Kasım 2008	Aralık 2008
Gelişmiş Ülkeler	0,1	0,2	0,3	0,3	0,4	0,3	0,3	0,5	0,5
Gelişmekte olan Ülkeler	-0,4	-0,5	-0,2	-0,3	-0,3	-0,3	0,0	0,0	0,2
Dünya	-0,3	-0,4	-0,1	-0,2	-0,2	-0,2	0,0	0,1	0,2

Kaynak: ILO, 2009a: 1.**Not:** Geçen Yılın Aynı Dönemine Göre Yüzde Değişme.

Tablo 5. de ülkelerin işsizlik oranlarının 2008 yılı Nisan ayı ile Aralık ayları arasındaki değerleri verilmiştir. Verilerin 2008 yılının Nisan

ayından itibaren ele alınmasının nedeni, krizin reel sektör üzerindeki etkisinin bu dönemden itibaren hissedilir şekilde ortaya çıkmasıdır. Tabloya bakıldığında gelişmiş ülkelerde işsizlik oranlarının yılın sonlarına doğru giderek arttığı görülmektedir. Gelişmiş ülkelerde 2008 yılının Nisan ayında bir önceki yılın aynı dönemine göre yüzde 0,1 iken, yılın sonunda yani Aralık ayında bir önceki yılın aynı dönemine göre yüzde 0,5 artmıştır. Aynı şekilde gelişmekte olan ülkelerde dönem başında işsizlik oranı eksi değerlerde seyrederken, dönem sonuna gelindiğinde bu oranın artıya doğru çıktığını ve yüzde 0,2 oranında artış gösterdiği görülmektedir. Ülke ayrımı yapılmaksızın dünya genelindeki işsizlik oranına bakıldığında 2008 yılının Nisan ayında bir önceki yılın aynı dönemine göre eksi yüzde 0,3 olarak gerçekleşirken, dönem sonunda bu oran yüzde 0,2 olarak gerçekleşmiştir.

Tablo 6. İşsizlik Oranları

	2009 Ocak	Şubat 2009	Mart 2009	Nisan 2009
Gelişmiş Ülkeler	1,4	1,9	2,1	2,2
Gelişmekte olan Ülkeler	0,4	0,4	0,4	0,4
Dünya	0,6	0,7	0,7	0,7

Kaynak: ILO, 2009a: 1. **Not:** Geçen Yılın Aynı Dönemine Göre Yüzde Değişme.

* Sınırlı sayıdaki ülkeler için müsait olan datalar nedeniyle yapılan tahmin dikkatle yorumlanmalıdır. Geçen aya ilişkin tahmin daha fazla veri mevcut olduğunda ciddi oranda değişebilir olacaktır.

Tablo 6 ise 2009 yılının Ocak ayı ile Nisan ayı arasındaki bir önceki yılın aynı dönemine göre işsizlik oranında meydana gelen yüzde değişimleri vermektedir. Buna göre dünya genelinde krizin etkisinin 2009 yılı içerisinde en çok gelişmiş ülkelerdeki emek piyasasını negatif yönde etkilediği görülmektedir.

Tablo 7. İstihdam

	Nisan 2008	Mayıs 2008	Haziran 2008	Temmuz 2008	Ağustos 2008	Eylül 2008	Ekim 2008	Kasım 2008	Aralık 2008
Gelişmiş Ülkeler	0,4	0,3	0,3	-0,3	-0,3	-0,5	-0,6	-0,7	0,1
Gelişmekte olan Ülkeler	3,1	3,1	2,2	2,6	2,6	2,6	2,6	2,1	1,8
Dünya	2,7	2,6	1,9	2,2	2,1	2,1	2,1	1,7	1,6

Kaynak: ILO, 2009a: 1. **Not:** Geçen Yılın Aynı Dönemine Göre Yüzde Değişme.

Yukarıdaki Tablo 7’de, 2008 yılının Nisan ayı ile Aralık ayları arasındaki dünya geneli, gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerdeki istihdam oranları verilmektedir. Tabloya bakıldığında açık bir şekilde görüldüğü üzere, 2008 yılı içerisinde bir önceki yılın aynı dönemine kıyasla istihdamın giderek

azaldığı anlaşılmaktadır. Özellikle Temmuz ve Kasım ayları arasında gelişmiş ülkelerde istihdam oranının eksi değerlere doğru ilerlediği göze çarpmaktadır. Bu gelişmeyi iki şekilde değerlendirmek mümkündür. Birincisi küresel krizin bu dönemlerde kendisini daha çok hissettirdiği, ikincisi ise gelişmiş ülkeleri bu krizin daha çok etkilediğidir. Bunun yanında elbette ki gelişmekte olan ülkelerde de istihdamda azalma ortaya çıkmış, ancak bu azalış gelişmiş ülkelerdeki kadar gerçekleşmemiştir. 2008 yılının Aralık ayı itibarıyla 2007 yılının Aralık ayına göre gelişmiş ülkelerde istihdam oranı yüzde 0,1 artarken, gelişmekte olan ülkelerde bu oran yüzde 1,8 artış göstermiştir. Dünya genelinde aynı oran yüzde 1,6 olarak gerçekleşmiştir.

Tablo 8. İstihdam

	2009 Ocak	Şubat 2009	Mart 2009	Nisan 2009
Gelişmiş Ülkeler	-1,1	-1,4	-1,8	-3,7
Gelişmekte olan Ülkeler	1,9	1,4	0,9	0,2
Dünya	1,4	0,9	0,5	-0,4

Kaynak: ILO, 2009a: 1. **Not:** Geçen Yılın Aynı Dönemine Göre Yüzde Değişme.

* Sınırlı sayıdaki ülkeler için müsait olan datalar nedeniyle yapılan tahmin dikkatle yorumlanmalıdır. Geçen aya ilişkin tahmin daha fazla veri mevcut olduğunda ciddi oranda değişebilir olacaktır.

Yukarıdaki Tablo 8’de 2009 yılı Ocak ayı ile Nisan ayları arasındaki bir önceki aynı döneme göre istihdamdaki gelişmelere yer almaktadır. Tablo incelendiğinde yine 2009 yılı içerisinde gelişmiş ülkelerde istihdam oranının giderek azaldığı ve Nisan ayında bir önceki yılın aynı dönemine göre bu oran -3,7 olarak gerçekleşmiştir. Tablo,8’den de anlaşıldığı üzere krizin etkisi yine en çok gelişmiş ülkelerde kendisini göstermiştir.

Tablo 9. Dünyadaki İşsizlik Oranları (%)

	Toplam			Kadın			Erkek			Genç		
	2006	2007	2008	2006	2007	2008	2006	2007	2008	2006	2007	2008
Dünya	6,0	5,7	5,9	6,3	6,0	6,2	5,8	5,5	5,7	12,5	11,9	12,2
Gelişmiş Ekonomiler ve AB	6,3	5,7	6,1	6,6	6,0	6,1	6,0	5,5	6,0	13,0	12,2	13,1
Merkez ve Kuzey-Doğu Avrupa (AB Üyesi olmayan)	9,1	8,4	9,0	9,0	8,2	8,8	9,3	8,6	9,1	18,9	17,5	18,1
Doğu	4,0	3,9	4,3	3,3	3,2	3,6	4,6	4,4	4,9	8,7	8,4	9,2

Asya												
Kuzey DoğuAsya ve Pasifik	6,0	5,4	5,4	6,6	5,8	5,9	5,6	5,2	5,0	17,2	14,8	15,6
Kuzey Asya	5,2	5,0	5,0	5,9	5,8	5,8	4,8	4,7	4,7	10,2	10,1	10,1
Latin Amerika ve Karaipler	7,4	7,1	7,2	9,6	9,2	9,4	5,9	5,7	5,7	15,1	14,4	14,8
Orta Doğu	10,1	9,5	9,0	14,0	12,2	12,3	8,9	8,6	8,0	20,4	18,3	18,8
Kuzey Afrika	10,5	10,6	10,0	16,0	15,8	15,0	8,4	8,6	8,1	25,0	25,2	24,1
Sahra Altı Afrika	7,8	7,7	7,6	8,4	8,2	8,2	7,4	7,3	7,2	11,5	11,4	11,3

Kaynak: ILO,2009b:23-24.

Not: 2008 yılının ilk tahminleri.

Tablo 9’de 2006, 2007 ve 2008 yıllarına ait yıllık işsizlik oranları ülke grupları bazında yüzde olarak verilmiştir. Veriler önce dünya genelindeki toplam işsizlik oranı ele alınmış, daha sonra her bir ülke grubu için kadın, erkek ve genç işsizlik oranları ele alınmıştır. Tabloda da açık bir şekilde görülmektedir ki, işsizlik oranları gelişmiş ekonomiler ve AB ülkelerinde dahil olmak üzere bir artış göstermiştir. Gelişmiş ülkelerde yüzde 9'lara varan bir işsizlik söz konusudur. İşsizlik oranları bu üç yıl dikkate alınarak genel toplam olarak değerlendirildiğinde en çok işsizliğin ortalama yüzde 10’la Kuzey Afrika’da olduğu görülmektedir. Kuzey Afrika’nın kadın, erkek ve genç işsizlikte de birinci sırada yer aldığı göze çarpmaktadır. Yine tablo dikkatle incelendiğinde genç işsizlik oranları dünya genelinde bir artış eğilimi sergilemektedir. Bu durum genç nüfusun bütün ülkelerde iş bulamama gibi bir durumla karşı karşıya olduğunu göstermektedir. Buradan ortaya çıkan sonuç, ülkelerin gençleri istihdam edecek yeni iş imkanlarını bulup yaşamaya geçirmeleri gerektiğidir.

Tablo 10. 2009 İşsizlikle İlgili Senaryolar (Yüzde)

BÖLGELER	2008	2009		
		Senaryo 1	Senaryo 2	Senaryo 3
Dünya	5,9	6,5	6,8	7,4
Gelişmiş Ekonomiler ve AB	6,1	7,7	7,8	9,0
Merkez ve Kuzey-Doğu Avrupa (AB Üyesi olmayan)	9,0	10,8	10,5	12,1
Doğu Asya	4,3	4,7	4,6	5,8
Kuzey DoğuAsya ve Pasifik	5,4	5,4	6,0	6,2
Kuzey Asya	5,0	5,0	5,4	5,6
Latin Amerika ve Karaipler	8,1	8,1	9,2	8,4
Orta Doğu	8,8	8,8	9,3	11
Kuzey Afrika	9,8	9,8	1,9	11,1

Sahra Altı Afrika	8,0	8,0	8,4	8,2
--------------------------	-----	-----	-----	-----

Kaynak:ILO,2009b:26.

Yukarıda yer alan Tablo 10'da, 2009 yılı için dünyadaki ülke gruplarında gerçekleşmesi beklenen işsizlik oranları için oluşturulan senaryolar görülmektedir. 2009 yılı için oluşturulan bu senaryolar incelendiğinde, görülmektedir ki 2009 yılında bütün ülkelerde işsizlik oranlarının artacağıdır. Beklenen bu artışların, hem gelişmekte olan ülkelerde hem de gelişmiş ülkelerde olduğu görülmektedir. Bu durumda göstermektedir ki küresel krizin istihdam üzerine olan etkisi 2009 yılında kendisini daha da çok hissettirmesi beklenmektedir.

4.2. Krizin Türkiye İstidam Yapısı Üzerine Etkisi

Küresel ekonomik kriz dünya üzerindeki hem gelişmiş hemde gelişmekte olan ekonomilerin emek piyasalarını etkilerken; Türkiye'nin emek piyasası üzerinde de etkiler ortaya çıkarmıştır. Dünya genelinde ekonomik faaliyetlerin daralması, talepteki düşüş Türkiye'nin de üretim yapısını etkilemiştir. Bu ekonomik daralmaya bağlı olarak bazı kuruluşlar işçi çıkarma yoluna gitmişleridir. Türkiye'nin istihdam yapısında görülen değişimler aşağıda ayrıntılı bir şekilde ele alınmıştır. Yine burada dönem ayrımı yapılırken daha önce ifade edildiği gibi krizin 2008 yılının ilk çeyreğinden itibaren reel sektörü de etkilemesine bağlı olarak dönemler dikkate alınmıştır.

Tablo 11. İşgücü Durumu (2009-Mart)

	TÜRKİYE		KENT		KIR	
	2008	2009	2008	2009	2008	2009
Kurumsal olmayan nüfus (000)	69,479	70,299	48,228	48,628	21,251	21,670
15 ve üstü yaştaki nüfus	50,564	51,426	35,633	36,066	14,931	15,359
İşgücü (000)	22,921	23,924	15,618	16,324	7,302	7,601
İstihdam (000)	20,389	20,148	13,632	13,383	6,757	6,765
İşsiz (000)	2,532	3,776	1,986	2,941	545	835
İşgücüne Katılma Oranı (%)	45,3	46,5	43,8	45,3	48,9	49,5
İşsizlik Oranı (%)	11,0	15,8	12,7	18,0	7,5	11,0
İstihdam oranı (%)	40,3	39,2	38,3	37,1	45,3	44,0
Genç nüfusta İşsizlik oranı (%)	19,8	27,5	21,6	29,8	15,0	21,8
Tarım dışı	13,4	18,9	13,0	18,3	15,7	21,8

İşsizlik oranı (%)						
--------------------	--	--	--	--	--	--

Kaynak: TÜİK, Hanehalkı İşgücü Anketi Sonuçları

Yukarıdaki Tablo 11’de net bir şekilde görüldüğü gibi, Türkiye’de işsizlik oranı 2009 yılının Mart ayı itibariyle yüzde 15,8 olarak gerçekleşmiştir. Bunun yanında tarım dışı işsizlik oranı ise yüzde 18,9 olarak göze çarpmaktadır. 2008 yılı Mart ayıyla karşılaştırma yapıldığında görülmektedir ki işsizlik oranında önemli bir artış ortaya çıkmıştır. Bunun yanında istihdam oranı azalış göstermiştir. Bu oran 2008 yılında yüzde 40,3 iken, Mart 2009 itibariyle yüzde 39,2’ye gerilemiştir. Yine genç nüfustaki işsizlik oranında da önemli bir artış gerçekleşmiştir. Bu oran yüzde 19,8’den yüzde 27,5’e yükselmiştir. Bu da göstermektedir ki, ülkemiz de küresel krizden etkilenen ülkeler arasında yer almaktadır.

Tablo 12. Türkiye’de Eğitim Durumuna Göre İşgücü Durumu

	TOPLAM				ERKEK				KADIN			
	2008 Mart		2009 Mart		2008 Mart		2009 Mart		2008 Mart		2009 Mart	
	İK O (%)	İO (%)	İK O (%)	İO (%)	İK O (%)	İO (%)	İK O (%)	İO (%)	İK O (%)	İO (%)	İK O (%)	İO (%)
Toplam	45,3	11,0	46,5	15,8	68,4	10,9	69,5	15,8	23,1	11,5	24,4	15,8
Okur-yazar olmayan	16,5	7,7	17,0	10,7	33,7	16,6	37,2	20,4	13,0	3,1	12,7	4,6
Lise altı eğitilmişler	43,4	11,1	44,1	16,6	67,7	11,5	67,8	17,3	18,7	9,7	19,8	14,0
Lise-dengi meslek	54,0	13,0	57,5	17,9	69,7	10,8	73,9	15,1	31,2	20,0	33,9	26,7
Yükseköğretim	77,1	8,6	77,5	11,2	82,1	6,9	82,7	9,1	69,8	11,5	70,3	14,6

Kaynak: TÜİK, Hanehalkı İşgücü Anketi Sonuçları.

İK O: İşgücüne Katılım Oranı

İO: İşsizlik Oranı.

Tablo 12 Türkiye’de eğitim durumuna göre işgücünde meydana gelen gelişmeyi göstermektedir. Tablo incelendiğinde ortaya çıkan sonuç, okur-yazar olmayanından yükseköğretim mezununa kadar bütün gruplarda işsizlik oranında önemli artışlar ortaya çıkmıştır. Örneğin yükseköğretim alanlarda işsizlik oranı 2008 yılının Mart ayında yüzde 8,6 iken, bu orana 2009 yılının Mart ayında 11,2’ye yükselmiştir. Lise ve dengi eğitim alanlarda bu oran 2008 yılı Mart ayında yüzde 13,0 iken, 2009 Mart ayı itibariyle yüzde 17,9 olarak gerçekleşmiştir.

SONUÇ

2007 yılının ortalarından itibaren ABD'den başlayan ve 2008 yılında şiddetlenerek bütün ülkeleri etkisi altına alan küresel finansal kriz, ülkelerin ekonomik büyüme, dış ticaret ve istihdam yapısı gibi birçok makroekonomik değişkenleri üzerinde etkiler ortaya çıkarmıştır. Krize bağlı olarak ülkelerin ekonomik değişkenlerinde ortaya çıkan gelişmeleri ele alıp, incelemek ve alınması gerekli olan tedbirleri belirlemek mümkündür. Ancak bu çalışma da, sadece ülkelerin istihdam yapılarında meydana gelen değişimler ele alınıp incelenmiştir. Şu nokta unutulmamalıdır ki, ülkelerin işgücü yapılarında ortaya çıkan bu gelişmelerin tek nedeni olarak küresel krizi göstermek yanıltıcı olur. Bu nedenle işgücü piyasasını etkileyen hem ülke içinden hem de ülke dışından birçok ekonomik faktörler vardır. Şu da bir gerçektir ki, küresel kriz işgücü piyasalarında ortaya çıkabilecek olumsuzlukları daha da fazla tetikleyici bir unsur olmuştur.

Bu çalışmada, küresel krizle birlikte işgücü piyasasında ortaya çıkan gelişmeler incelenmiştir. Bu çalışmadan elde edilen sonuçlar şu şekilde belirtilebilir. Birincisi; çalışmada görülmektedir ki, 2007 yılından sonra özellikle 2008 yılında dünya genelinde işsizlik oranlarında hissedilir derecede artışlar ortaya çıkmıştır. Örneğin 2007 yılında dünya genelinde yüzde 5,7 olan işsizlik oranı, 2008 yılında yüzde 5,9 olarak gerçekleşmiştir. Yine 2009 yılı için oluşturulan senaryolarda işsizlik oranının dünya genelinde 6,5 ile 7,4 arasında gerçekleşeceği ileri sürülmektedir. Bu durumda göstermektedir ki, küresel krizin işgücü piyasasına olan olumsuz etkisi 2009 yılında kendisini daha çok hissettirebilecektir. İkincisi; çalışma şu anki işsizlik oranının 2009 yılı sonlarına doğru artış beklentisinin olduğudur. Yine işgücü piyasasıyla ilgili olarak hazırlanan rakamlar göstermektedir ki, kriz sadece gelişmekte olan ülke piyasalarını değil, gelişmiş ülke piyasalarını hatta bu ülkeleri daha da fazla etkisi altına almıştır. Bu etki gelişmiş ülkeler başta olmak üzere 2009 yılı içerisinde artarak devam etme eğilimi taşımaktadır.

Krizi Türkiye işgücü piyasası açısından da değerlendirmek mümkündür. Kriz Türkiye işgücü piyasasında da olumsuzluklar ortaya çıkarmıştır. 2008 Mart döneminde Türkiye'de işsizlik oranı yüzde 11,0 iken, 2009 Mart döneminde yüzde 15,8 olarak gerçekleşmiştir. Buda göstermektedir ki, Türkiye işgücü piyasasında etkili olmuştur.

KAYNAKÇA

1. BİÇERLİ, M. K., (2007), **Çalışma Ekonomisi**, Beta yayınları, Genişletilmiş 4. Baskı, İstanbul.
2. DEMİR, F., KARABIYIK, A., ERMİŞOĞLU E., KÜÇÜK, A., ABD Mortgage Krizi, BDDK, Ağustos, İstanbul.
3. DOĞAN; Ü., (1998), "İstihdam-Büyüme-Verimlilik", **Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi**, Cilt:52, No: 1-4, Yıl:1998, s.229-234, Ankara.
4. ERDÖNMEZ, P.,A., (2009), "Küresel Kriz ve Ülkeler Tarafından Alınan Önlemler Kronolojisi", **Bankacılar Dergisi**, Sayı 68, s.85-101.

5. GÖKTAŞ, A., (2000), **Küresel Kriz ve Türkiye**, Özen Yayıncılık, Ankara.
6. ILO, (2009a), **World and Regional Trends**, June.
7. ILO, (2009b), **Global Employment Trends -Update**, May.
8. KİBRİTÇİOĞLU, A., (2001), “Türkiye’de Ekonomik Krizler ve Hükümetler”, **Yeni Türkiye Dergisi**, Ekonomik Kriz Özel Sayısı, Cilt 1, Yıl 7, Sayı 41 (Eylül Ekim), s. 174-182.
9. KOYUNCU, M., ŞENSES, F., (2004), “Kısa Dönem Krizlerin Sosyoekonomik Etkileri: Türkiye, Endonezya ve Arjantin Deneyimleri”, **ODTÜ ERC Working Papers in Economics**, 04/13.
10. ORHAN, Z. ve S. ERDOĞAN, (2008), **İktisada Giriş**, Palme Yayıncılık, Genişletilmiş ve Gözden Geçirilmiş 3. Baskı, Ankara.
11. Özkan, G., (2009), Küresel Mali Kriz: Makroekonomik Bir Yaklaşım,
http://www.york.ac.uk/depts/econ/documents/misc/financial_crisis_macro_economic_explanation.pdf (Erişim:12.05.2009)
12. SELAMOĞLU, A., (2002), “Gelişmiş Ülkelerde İstihdam Politikaları, Esneklik Arayışı ve Etkileri”, **Kocaeli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi**, No:4, 2002/2, s.33-63, Kocaeli.
13. SUSAM, N., BAKKAL, U., (2008), “Kriz Süreci Makro Değişkenleri ve 2009 Bütçe Büyüklüklerini Nasıl Etkileyecek?”, **Maliye Dergisi**, Sayı 155, Temmuz-Aralık, s. 72-88.
14. TEPAV, (2008), **Küresel Krizden Çıkış Arayışları: G-20 Zirvesinde Türkiye Ne Yapmalı?**, Ankara.
15. TEPAV, (2009a), **2007-08 Küresel Finans Krizi ve Türkiye: Etkiler ve Öneriler**, Ankara.
16. TÜİK, (2009), Hanehalkı İşgücü Anketi Sonuçları, Haziran. Ankara.
17. TÜİK, **İstatistik Göstergeler 1923-2007**, Ankara.
18. UNCTAD, (2009), **The Global Economic Crisis: Systemic Failures and Multilateral Remedies**, New York.
19. ÜNAL; A., KAYA, H., (2009), **Küresel Kriz ve Türkiye**, Ekonomi ve Politika Araştırmaları Merkezi, İstanbul.
20. YÜCEL, İ.H., (1997), **Bilim Teknoloji Politikaları ve 21. Yüzyılın Toplumu**, DPT Yayını, ISBN 975-19-1806-5, Ankara.